

Хмель А. О.,
к. і. н., ст. викладач кафедри міжнародних відносин,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна
Ярошенко К. В.,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ІНДІЙСЬКИХ ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН

У статті аналізуються двосторонні українсько-індійські відносини в найближчій та віддаленій перспективі. Наголошується, що Індія може стати опорою захисту українських національних інтересів у регіоні Південної Азії.

Ключові слова: *українсько-індійські відносини; партнерська співпраця; національні інтереси.*

Актуальність теми дослідження визначають нові умови міжнародних відносин України з іншими країнами з початком військового вторгнення РФ на територію України, зокрема з важливим партнером в Південній Азії – Індією. Метою нашого аналізу є особливості перспективної співпраці України й Індії з урахуванням позиції Індії щодо агресії РФ щодо України.

Як повідомляють українські друковані джерела, зокрема, «Цензор.НЕТ», індійський прем'єр-міністр Нарендра Моді (на посаді з травня 2014 р.) заявив в інтерв'ю американському телеканалу CNN: «Остаточна позиція Індії – необхідні зусилля для того, щоб усі сторони разом сіли за стіл переговорів і працювали над вирішенням проблемних питань». Відповідаючи на питання телеведучого про те, як індійське керівництво оцінює дії Росії в Україні, Моді зазначив: «В Індії є приказка: той, хто першим кине камінь, сам повинен бути безгрішним. У сучасному світі більшість хочуть давати поради. Але подивіться на них: вони також припускалися помилок» [1]. Індія вирішила приєднатися і підтримати Росію, хоча на перший погляд, вона повинна була проявляти до ситуації в Україні ще менше зацікавлення, ніж Китай. Як відомо, Китай, Індія та Росія є членами БРІК, і тому країни зацікавлені в політичній долі Росії та Китаю, навіть якщо їх економіки не є взаємозалежними. Термін «БРІК» у 2001 р. запропонував колишній економіст із Goldman Sachs Джим О'Ніл, який передбачив, що до 2050 р. ці чотири країни стануть найбільшими у світі економіками [1].

Інше можливе пояснення чому, Індія вирішила приєднатися до такої компанії, це той факт, що й Індія, і Китай не раз приходили на допомогу етнічним меншинам у регіонах зі спірною владою (Китай недвозначно виступив на боці китайців хань у напівавтономному Сінцзян-Уйгурському районі, а Індія здійснювала втручання в Кашмірі і під час

громадянської війни на Шрі-Ланці для захисту тісно пов'язаних із нею груп населення). Росія також підтримала Індію, коли та зазнала різкої критики за свої ядерні випробування 1974 та 1998 рр. Китай, Росія та Індія змогли закласти основи для створення коаліції, звільненої від того, що вони вважають «новітньої формою західного імперіалізму»: від санкцій, виключення з роботи самітів, а також від впливу в ООН. Найпереконливішим аргументом, на наш погляд, стриманої позиції Індії щодо агресії РФ в Україні є відоме твердження про те, що в політиці немає вічних друзів і вічних ворогів, а є вічні інтереси. Тож розглянемо історичні етапи розвитку відносин України з Індією з тим, щоб спрогнозувати подальший розвиток українсько-індійських відносин.

Україна та Індія мають давні історичні зв'язки, про що свідчать дані з Велесової книги. У ній зафіксовано, що наші пращури мандрували в далекі краї – до Пандебу (сучасного Пенджабу) – і повертались на історичну батьківщину. Щодо радянських часів, то Україну та Індію єднала спільна робота українських та індійських фахівців у створенні засад індійської економіки, зокрема металургії, енергетики, у космічних дослідженнях тощо [3].

Після досягнення Україною незалежності відносини з Індією розвивались нерівномірно. Початковий період у нових відносинах України з Індією (1992-1994 рр.) відзначався досить високою політичною активністю. Відбулись взаємні візити президентів України та Індії, візити на рівні міністрів, зокрема Україну відвідав Міністр оборони Індії, а Індію – Міністр закордонних справ України. Було укладено низку базових угод, які створили засади для розвитку українсько-індійських двосторонніх відносин. Наприклад, підписано Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Індією 17 січня 1992 р., Угоду між Урядом України і Урядом Республіки Індія про торговельно-економічне співробітництво 27 березня 1992 р., Угоду

між Урядом України і Урядом Республіки Індія про міждержавну українсько-індійську Комісію з питань торговельного, економічного, наукового, технічного, промислового і культурного співробітництва від 19 квітня 1994 р. [4].

Однак у період з 1994 р. і до початку нового століття активність у двосторонніх відносинах знизилася. Це пояснюється, по-перше, тим, що Індія, яка після розпаду СРСР втратила свого надійного союзника, ухвалила рішення щодо подальшої стратегічної орієнтації на теренах колишнього СРСР на Російську Федерацію і приділяла головну увагу вирішенню цього завдання. Україна, у свою чергу, опікувалася вирішенням складних внутрішніх проблем і реалізацією принципово нових зовнішньополітичних завдань.

Гальмівний вплив на розвиток двосторонніх українсько-індійських відносин справили також події, пов'язані з укладенням Україною в середині 1990-х рр. контракту на постачання бронетехніки Пакистану. Індійська сторона негативно сприйняла цей факт. Україна, у свою чергу, заявила про своє негативне ставлення до здійснення Індією випробувань ядерної зброї в 1998 р., що також не сприяло розвитку двосторонніх відносин. Із початком нового тисячоліття Україна й Індія заново відкрили сторінку співпраці. Виявилось, що двом державам нема чого ділити, натомість вони можуть поділитися своїми здобутками на користь своїх народів. Унаслідок активної конструктивної роботи сторонами було ухвалено визначальні політичні рішення і відносини між державами стали ще більш дружніми і теплими – власне, такими, якими вони були впродовж багатьох десятиріч. Було відновлено політичні контакти на рівні міністерств закордонних справ – набули регулярного характеру політичні консультації між зовнішньополітичними відомствами двох країн. 11-12 серпня 2003 р. відбувся офіційний візит Міністра закордонних справ України А. Зленка. Відновилася робота Міждержавної українсько-індійської комісії з питань торговельного, економічного, наукового, промислового та культурного співробітництва, Спільної ділової ради, Українсько-індійського комітету з науково-технічного співробітництва. Україну за цей час відвідали Міністр оборони Індії та Міністр сталі [5].

Однак, безумовно, найважливішими подіями в політичних відносинах між країнами за цей період стало здійснення взаємних візитів Президентів України та Індії у 2002 та 2005 рр. Ці візити дали суттєвий поштовх розвитку двосторонніх відносин у різних сферах співробітництва. Не випадково в червні 2005 р. під час державного візиту до України Президента Індії Абдулі Калами Президент України Віктор Ющенко охарактеризував розвиток українсько-індійських відносин як «приклад успішної дипломатії». Індійський лідер запросив Президента України відвідати Індію. Під час зустрічей лідерів визначено сфери загальних політичних інтересів України та Індії. Індійський уряд надав реальну підтримку Україні в її прагненні вступити до СОТ, підписавши двосторонній протокол про спільний доступ на ринки товарів та послуг. Україна висловила свою підтримку Індії в її прагненні до набуття постійного членства в Раді Безпеки ООН.

В Індії вітають демократичні процеси, які відбуваються в Україні останнім часом. Це особливо важливо з огляду на те, що Індія вже понад півстоліття послідовно йде демократичним шляхом. За період з 2001 р. між Україною та Індією було укладено важливі двосторонні угоди, серед яких: Конвенція про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень, Угода про заохочення та взаємний захист інвестицій, Договір про взаємну правову допомогу в кримінальних справах, Угода про морське торговельне судноплавство, Угода про співробітництво в галузі туризму, Угода про взаємну охорону секретної інформації, Меморандум про взаєморозуміння у сфері стандартизації, метрології, оцінки відповідності та якості, оновлена Угода про співробітництво у використанні космічного простору з мирною метою [6].

Оскільки сучасна Індія – країна, що динамічно розвивається і має потужну промислову базу і розвинуте сільське господарство, значні трудові ресурси й різноманітну мінерально-сировинну базу, науково-технічний потенціал і сектор послуг, що зростають, інформаційні технології, телекомунікації, фінансово-банківська справа, транспорт, будівництво, аутсорсинг бізнес-процесів. Україна зацікавлена в розвитку співробітництва з цією державою. Також Індія веде боротьбу за ефективне використання своїх економічних зв'язків, найважливішими елементами яких є зовнішня торгівля, отримання іноземної технічної допомоги на міждержавній основі, а також інвестиції іноземного приватного капіталу. Отже, Індія є крупним гравцем в геополітичному сенсі. Кількість населення, що зростає, наявність ядерної зброї, доволі велика територія, і вже згаданий економічний потенціал перетворюють Індію в доволі амбітного гравця в регіоні. Для України, яка веде активний пошук, у першу чергу ринків збуту для власних товарів та зміцнення позицій в міжнародній ієрархії, – Індія виступає надзвичайно цікавим та корисним партнером. На попередніх етапах розвитку відносин між Україною та Індією традиційно існувала єдність підходів до більшості ключових питань міжнародної політики та відсутність принципових політичних розбіжностей. Значні перспективи має співпраця в галузі високих технологій, дослідження космосу, військово-технічного співробітництва. Індійська сторона вітала участь українських виробників у тендерах в енергетичному секторі Індії, будівництві ліній електропередач, а також у тендерах в металургійній і коксохімічній галузях. Україна виявляє готовність у постачанні до Індії обладнання для трубопроводів та до участі в реконструкції газопроводів, будівництві автошляхів та шляхової інфраструктури тощо. Тут важливо зазначити, що Україна вже має доволі позитивний досвід співпраці з Індією. Важливою була роль України у створенні космічних програм Індії, адже перші індійські космічні штучні супутники були зібрані на українському підприємстві «Південмаш» у м. Дніпропетровськ [7, с. 220].

Купівля індійською компанією «Мітал Стілс» контрольного пакету акцій Криворізького металургійного комбінату – приклад успішного співробітництва. Один із флагманів індійської металургії – Бхлайський

комбінат – було створено в рамках радянсько-індійського співробітництва за безпосередньої участі українських підприємств. Український бізнес зацікавлений в участі у проєкті реконструкції та модернізації нової доменної печі на Роуркельському металургійному комбінаті, а також у реалізації проєктів модернізації коксових батарей в Індії. Новими напрямками співробітництва могли б стати постачання запасних частин до конверторного обладнання, валків до прокатних станів, створення екологічно чистих коксохімічних виробництв [7, с. 226].

Контакти України з Індією були започатковані ще в 60-70-х рр. ХХ ст. за часів колишнього СРСР, коли Україна разом з іншими союзними республіками надавала економічну і військову допомогу Республіці Індія, яка незадовго до того здобула незалежність. За оцінками фахівців, внесок України в загальний обсяг радянської допомоги Індії в середньому складав близько 30 %, а в деяких секторах – металургії, енергетиці, важкому машинобудуванні, постачанні зброї (зокрема транспортних літаків, бойових кораблів тощо) – частка України була значно вищою [8].

Республіка Індія визнала державну незалежність України 26 грудня 1991 р., а 17 січня 1992 р. у Києві було підписано Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Індією і Протокол про встановлення консульських відносин між нашими державами. Із 7 травня 1992 р. в Києві діє Посольство Республіки Індія. У 1993 р. почало діяти Посольство України в Індії на чолі з Г. І. Ходоровським [8]. Посольству України в Індії, з урахуванням важливого значення цієї країни для нашої держави, за погодженням із Президентом України надано статус регіонального, із поширенням повноважень на Королівство Непал, Народну Республіку Бангладеш та Демократичну Соціалістичну Республіку Шрі-Ланка. Після дезінтеграції колишнього СРСР та подальшого охолодження індійсько-російських відносин, зокрема в торгово-економічній сфері, в Індії розпочався альтернативний пошук нових довгострокових партнерів, серед яких Україну розглядали як одного з найпривабливіших. Зрозуміло, що в разі широкого залучення українських індустриальних потужностей для технічного переозброєння й модернізації морально застарілих технологій у металургії Індії можна було б розраховувати на отримання значної частки державних інвестицій Індії, спрямованих на реалізацію програм реконструкції й модернізації цієї галузі індійської промисловості. У зв'язку з цим розпочалася розбудова двосторонніх відносин, перш за все договірно-правової бази. Двосторонні відносини між обома державами вже мають свою історію. В її активі – закладання основи українсько-індійських відносин під час візиту до Делі першого Президента України в березні 1992 р., підписання тоді ж Договору про дружбу і співробітництво [9, с. 26-27], інших двосторонніх документів, міжурядових угод про торгово-економічне співробітництво, про співробітництво в галузі науки й техніки, культури, мистецтва, освіти, туризму, спорту та засобів масової інформації.

До найбільш важливих політичних контактів слід віднести: 13-16 липня 1993 р. – офіційний візит

Президента Індії С. Д. Шарми до України. У ході візиту Президент Індії зустрівся з Президентом України Л. Кравчуком, Прем'єр-міністром України Л. Кучмою та іншими державними діячами, відвідав Український інститут міжнародних відносин Київського університету імені Т. Шевченка, де відбулася урочиста церемонія вручення Президентові Індії диплома Почесного доктора університету [10].

2-5 жовтня 2002 р. відбувся візит Президента України Л. Кучми до Індії. У ході візиту здійснено зустрічі з Президентом Індії Абдулом Каламом, Прем'єр-міністром Аталом Біхірі Ваджапаї, спікером парламенту. Підписано низку міжурядових документів. 1-4 червня 2005 р. – офіційний візит Президента Індії А. Калама до України. У ході візиту Президент Індії провів зустрічі з Президентом України В. Ющенком, Головою Верховної Ради України В. Литвином, Першим віце-прем'єр-міністром України А. Кінахом. За підсумками українсько-індійських переговорів на найвищому рівні підписано ряд двосторонніх документів [10].

9-12 грудня 2012 р. було здійснено візит Президента України до Республіки Індія. У місті Нью-Делі відбулися зустрічі Президента України, Президента Республіки Індія Пранаба Мукерджі, Прем'єр-міністра Індії Манмохана Сінгха, Міністра закордонних справ Республіки Індія Салмана Куршіда та Віце-президента Індії, Голови Верхньої палати парламенту Індії Мухаммада Хаміда Ансарі. Під головуванням Президента України та Прем'єр-міністра Республіки Індія відбулися українсько-індійські переговори в розширеному форматі та підписання двосторонніх документів. Президент України провів зустріч з Прем'єр-міністром Республіки Індія у форматі «віч-на-віч». За підсумками переговорів ухвалено Спільну заяву про встановлення відносин всеохопного партнерства між Україною та Індією [10].

Окрім суто політичних контактів, заслуговує на увагу й міжкультурний діалог. Так, у 1994 р. Індію відвідав Президент Національної академії наук України Б. Патон. 7-8 квітня 1997 р. в Делі відбулась XII Конференція міністрів закордонних країн Руху Неприєднання, в якій взяли участь делегації 112 зі 113 держав-членів РН, а також делегації 20 країн та впливових міжнародних організацій, які мають статус спостерігачів (серед яких – Україна), та 22 країни – гості форуму. Делегацію України очолював Міністр закордонних справ України Г. Удовенко. Голова делегації України став одним із перших серед 80 керівників зовнішньополітичних відомств країн-учасниць, якого прийняв Міністр закордонних справ Республіки Індія Індер Кумар Гуджрал. Цей факт засвідчив визнання з боку Індії – організатора Конференції – значної ролі України в міжнародних справах і підтвердив дружні відносини між двома країнами [11].

Треба зазначити важливість ролі діяльності громадських організацій у розбудові дружніх відносин між Україною та Індією. Ще до розпаду Радянського Союзу функціонувало українське відділення товариства радянсько-індійської дружби. Тоді Товариство ще не мало свого статуту й автономії, тобто орієнтувалось на вказівки з Москви. Приблизно 1987 р. розпочався рух у напрямі

автономізації, який закінчився відокремленням від Москви і створенням Товариства «Україна – Індія».

Народи країн багато знають одне про одного і проявляють взаємний інтерес. В Україні працює понад 10 шкіл індійського танцю, товариства дружби й культурних зв'язків [12, с. 21]. Цей інтерес знайшов відображення в перекладах Лесі Українки гімнів Рігведи і в перекладах Івана Франка частин Махабхарати й інших священних індійських книг. Деякі роботи українських класиків, у тому числі Тараса Шевченка, було перекладено індійськими мовами. Також перекладено українською мовою роботи індійського Нобелівського лауреата Рабіндраната Тагора і провідних індійських письменників XIX та XX ст., зокрема твір Премчанада про Махатму Ганді. На сьогодні в Україні навчається чимало індійських студентів.

Співробітництво між Україною та Індією в культурно-гуманітарній сфері відбувається в рамках Угоди між урядом України та урядом Республіки Індія про співробітництво в галузях культури, мистецтва, освіти, туризму, спорту та засобів масової інформації від 27 березня 1992 р. [13, с. 21].

Загалом у першій половині 1990-х рр. було зрозуміло, що інтереси України та Індії в підходах до багатьох актуальних проблем як глобального, так і регіонального рівнів збігаються. У цьому контексті чітко виявлялися інтереси з таких проблем: обидві держави зацікавлені в успішній реалізації внутрішніх економічних реформ, розбудові динамічної ринкової, соціально орієнтованої економіки; господарські системи обох держав до певної міри є сумісними, доповнюють одна одну; обидві держави зацікавлені у взаємовигідному торговельно-економічному співробітництві, співпраці в інших сферах [14].

Аналізуючи основні напрями українсько-індійської співпраці, слід зауважити, що сучасний рівень торговельно-економічного обігу між Україною та Індією позначається досить високими показниками, враховуючи безперервну двосторонню співпрацю. Індія традиційно є партнером України в торговельно-економічній, науково-технічній, машинобудівній, електротехнічній та оборонній сферах. На цю країну припадає понад 10 % загального обсягу двосторонньої торгівлі України з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону [15].

Основні товари, що експортуються з України в Індію, включають продукцію хімічної промисловості, добрива, чорні метали, обладнання для електростанцій (у т.ч. для атомних реакторів) та сталеливарної промисловості, сталь, алюміній, залізничне обладнання, медичне обладнання, рослинні олії, продукцію паперової промисловості, електричні машини та обладнання тощо.

Основні товари, що імпортуються з Індії в Україну, включають фармацевтичну продукцію, тютюн, каву, чай та спеції, косметику та парфумерію, натуральну гуму, яловичину, харчові сільськогосподарські культури, готовий одяг, машини та інструменти, шкіру та вироби з неї, бавовняну пряжу, тканини та інші текстильну продукцію, сільськогосподарську продукцію, пластмаси та лінолеум, запаковані продукти харчування тощо. Загальний обіг двосторонньої торгівлі товарами та

послугами України з Республікою Індія у 2000 р. становив \$280,3 млн (на 0,6 % більше, ніж у 1999 р.), у т.ч. експорт – \$201,8 млн (зменшився, порівняно з 1999 р., на 4,5 %), імпорт – \$78,5 млн (збільшився на 16,6 %) із позитивним сальдо \$123,3 млн. За січень – березень 2001 р. двосторонній товарообіг становив \$50,5 млн, у т.ч. імпорт – \$21,1 млн, експорт – \$29,4 млн, сальдо зберігалося позитивним і становило \$8,3 млн [16].

Станом на 1 січня 2001 р. обсяг прямих інвестицій з Індії в економіку України становив \$1795,81 тис. На території України зареєстровано 29 підприємств з індійськими інвестиціями, із них – 19 спільних. Обсяг прямих інвестицій з України в економіку Індії становив \$805,94 тис. Індія готова інвестувати в малі та середні підприємства України від 500 тис. до 7 млн дол. США [17]. Розглянута позитивна динаміка, закладена на межі двох тисячоліть, дала свій однозначний позитивний результат. Так, уже у 2011 р. рівень товарообігу між нашими країнами сягнув найвищої позначки за всю історію існування українсько-індійських відносин – близько 3 млрд дол. США, що на фоні загальносвітової економічної кризи є доволі оптимістичним показником [18].

Також Україна – основний постачальник озброєння в Індію. Уже протягом багатьох років Індія отримує українські танки, які виробляються на харківському танкобудівному заводі ім. Малишева. Індія зацікавлена в закупівлі в Україні сталевих листів для свої бойових кораблів. Україна, у свою чергу, розраховує виграти тендер на постачання кораблів берегової охорони для Індії [19]. Велике значення мала виставка озброєння 2002 р. Після неї Україна підписала ряд стратегічно важливих контрактів.

Особливо перспективними виглядають аспекти співпраці саме у військово-технічній сфері. Попри індо-пакистанську кризу кінця 90-х рр. XX ст. [20] та українсько-пакистанський танковий контракт і продовження постачання військової техніки до Пакистану, Києву все ж таки вдалося підписати з Делі величезний контракт. Зокрема, ідеться про модернізацію 105 літаків Ан-3, з яких 40 буде оновлено на українських оборонних підприємствах, а решту 65 – на індійських оборонних підприємствах [21].

До того ж саме цей візит може зміцнити позиції України в російсько-українському діалозі, оскільки Індія – це дуже цікавий ринок для українських товарів. Поряд із латинською Америкою, Індією та Китаєм – дуже перспективні ринки для України. Відомо, що Росія, з огляду на власну самовпевненість, розірвала велику кількість контрактів з Індією. Ці контракти значною мірою може зараз перехопити Україна і розширити товарообіг з Індією за цілою низкою перспективних груп товарів, збільшити його в рази [22].

Загалом цей візит можна вважати візитом стратегічних можливостей. Індія зацікавлена в лібералізації візового режиму з Україною. Індія та Україна можуть обмінюватися досвідом у сфері ядерної безпеки та захисту від техногенних катастроф.

Також було підписано низку документів, зокрема договір про взаємну правову допомогу в цивільних та господарських справах, угоду про співпрацю у сфері оборони, угоду про науково-технологічну співпрацю.

Також підписано угоду про обмін технічною інформацією та співпрацю у сфері ядерної безпеки, а також меморандум про взаєморозуміння у сфері стандартизації, оцінки відповідності та якості [23].

Окрему увагу в ході переговорів було присвячено наявним перспективам поглиблення співробітництва в галузі мирного використання атомної енергії та в науково-технічній сфері. Так, під час візиту до міста Нью-Делі Президент України вшанував пам'ять лідера національно-визвольного руху Індії Махатми Ганді. На території Меморіалу «Радж Гхат» він поклав квіти до місця кремації видатного індійського політичного і громадського діяча. У «Радж Гхат» також кремовані та поховані ще кілька політичних лідерів Індії: Джавахарлал Неру, Санджай Ганді, Індіра Ганді, Раджив Ганді.

Слід відзначити, що в ході згаданих переговорів було ухвалено рішення про проведення Днів української культури в Індії та Днів індійської культури в Україні у 2013 та 2014 рр. відповідно. Проговорено питання щодо можливого зворотного державного візиту керівництва Індії до України.

Узагальнюючи попередній аналіз, слід визнати, що Індія – надзвичайно перспективний партнер для України в регіоні. Звичайно, найперше – в економічному сенсі. На сьогодні, крім згаданих напрямів, дуже перспективним може стати поєднання зусиль країн у сфері ІТ.

Зокрема, українці славляться розробками апаратного забезпечення, а індійці – програмного забезпечення і вмінням його просувати на ринку. Крім того, індійці можуть поділитися досвідом викладання інформаційних технологій для початкових шкіл. Індія також зацікавлена у співпраці в космічній сфері. За допомогою українських науковців індійці хочуть створити криогенний двигун.

Неабиякі можливості для співпраці існують у сфері сільського господарства. Україна може й повинна стати житницею, коли світ потерпає від продовольчої кризи. Індійці, зі свого боку, готові надати інвестиції для модернізації заводів із виробництва міндобриб і брати в оренду землю в Україні для вирощування сільськогосподарської продукції. Держави мають унікальні можливості в галузі туризму тощо.

Але ситуація, яка зараз склалася в Україні, здається вкрай ненадійною і вимагає дуже делікатного підходу щодо українсько-індійських відносин. Економіки Іраку, Китаю, Росії та Індії дають їм нові можливості і, відповідно, посилюють їхній вплив.

Україна має ширші можливості в Індії, ніж Росія. Але для цього українці мають робити більше й бути більш активними і відкритими для співпраці. Отже, за цієї умови Індія може стати провідним форпостом захисту українських національних інтересів в регіоні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стримана позиція Індії щодо агресії РФ в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://telegraf.com.ua/tag/narendra-modi/>.
2. Стримана позиція Індії щодо агресії РФ в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://telegraf.com.ua/tag/narendra-modi/>.
3. Черник П. Актуальні питання сучасних українсько-індійських міждержавних відносин / П. Черник // Збірник наукових праць з гуманітарних дисциплін «Славути», 2013.
4. Договірні-правова база між Україною та Індією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://india.mfa.gov.ua/ua/ukraine-in/legal-acts>.
5. Політичні відносини між Україною та Індією [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://india.mfa.gov.ua/ua/ukraine-in/diplomacy>.
6. Черник П. Актуальні питання сучасних українсько-індійських міждержавних відносин / П. Черник // Збірник наукових праць з гуманітарних дисциплін «Славути», 2013.
7. Геополітика. Військово-політичні аспекти : [навч. посіб.] / О. Бойко, Ю. Бураков, С. Власюк [та ін.]. – Львів : ЛІСВ, 2008. – 343 с.
8. Гриценко Ю. Україно-індійські стосунки: становлення та сучасний стан [Електронний ресурс] / Ю. Гриценко. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1712/74/>.
9. Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Республікою Індія // Політика і час. – 1992. – № 5. – С. 26–27.
10. Україна – Індія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://svit.ukrinform.ua/India/india.php?menu=attitudes>.
11. Гриценко Ю. Україно-індійські стосунки: становлення та сучасний стан [Електронний ресурс] / Ю. Гриценко. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1712/74/>.
12. Адомайтіс В. Діяльність громадських організацій у розбудові дружніх стосунків між Україною та Індією / В. Адомайтіс // Україна Індія: 15 років дружби. – К., 2006. – С. 21.
13. Адомайтіс В. Діяльність громадських організацій у розбудові дружніх стосунків між Україною та Індією / В. Адомайтіс // Україна Індія: 15 років дружби. – К., 2006. – С. 21.
14. Гриценко Ю. Україно-індійські стосунки: становлення та сучасний стан [Електронний ресурс] / Ю. Гриценко. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1712/74/>.
15. Коротка характеристика відносин Індії та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-ir.narod.ru/experts/report-8/India.htm>.
16. Коротка характеристика відносин Індії та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-ir.narod.ru/experts/report-8/India.htm>.
17. Коротка характеристика відносин Індії та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-ir.narod.ru/experts/report-8/India.htm>.
18. Товарообіг між Індією та Україною сягнув 3 млрд. дол. США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://a7d.com.ua/novini/9540-tovaroobg-mzh-ndyeyu-ta-ukrayinoyu-syagnuv-3-mlrd-dol-ssha.html>.
19. Коротка характеристика відносин Індії та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine-ir.narod.ru/experts/report-8/India.htm>.
20. Горобець І. Індійсько-пакистанська криза 1999 року та її наслідки для Індостану / І. Горобець // Людина і політика – 2000. – № 1. – С. 14–17.
21. Сірук М. Прорив на індійському напрямку. Про який «невикористаний потенціал» у відносинах двох країн говорив Віктор Янукович [Електронний ресурс] / М. Сірук. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/den-planeti/proriv-na-indiyskomu-napryamku>.
22. Домовленості з Індією можуть зробити візит Януковича до Москви більш вдалим [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gazeta.ua/articles/politics/_domovlenosti-z-indieyu-mozhut-zrobiti-visit-yanukovicha-do-moskvi-bilsh-vdalim-e/471710.
23. Індія готова спростити візовий режим, Янукович радіє «доленосному» рішення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2012/12/10/6979096>.

А. А. Хмель,
*Черноморский государственный университет имени Петра Могилы,
г. Николаев, Украина*
К. В. Ярошенко,
*Черноморский государственный университет имени Петра Могилы,
г. Николаев, Украина*

ПЕРСПЕКТИВЫ УКРАИНСКО-ИНДИЙСКИХ ДВУСТОРОННИХ ОТНОШЕНИЙ

В статье анализируются двусторонние украинско-индийские отношения в ближайшей и отдалённой перспективе. Автор настаивает на той позиции, что Индия может стать опорой защиты украинских национальных интересов в регионе Южной Азии.

Ключевые слова: украинско-индийские отношения; национальные интересы; партнёрское сотрудничество.

A. Hmel,
*Petro Mohyla Black Sea State University,
Mykolayiv, Ukraine*
K. Yaroshenko,
*Petro Mohyla Black Sea State University,
Mykolayiv, Ukraine*

PROSPECTS OF THE UKRAINIAN-INDIAN BILATERAL RELATIONS

The article argues the mandatory public consultation on the stage between the social needs of citizens and political decision-making power. Important place become a public consultation with citizens in policy making authority in the new environment of transparency and openness in government after the implementation of the Law of Ukraine "On the cleansing power" and in the implementation of many reforms proposed new composition of the Parliament of Ukraine.

Keywords: public consultation; policy making; social inquiry; transparency and openness of government.

Рецензенти: **Семенченко Ф. Г.**, д. політ. н., професор, Херсонський національний технічний університет, м. Херсон;
Бобіна О. В., к. і. н., доцент, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв.